

Ganzentellingen in Nederland en België in 1986/87

Geese counts in the Netherlands and Belgium in 1986/87

GANZENWERKGROEP NEDERLAND/BELGIË

Het winterseizoen 1986/87 bracht weer een aantal interessante ontwikkelingen in het voorkomen van ganzen in de Lage Landen (figuur 1). Hoewel het voorafgaande broedseizoen voor vrijwel alle soorten matig tot slecht was verlopen (bij de Rotgans was het jongenpercentage zelfs nihil), verschenen hier grote aantallen ganzen. De maxima voor Nederland en België te zamen gaven een totaal van 936 000 ganzen (tabel 1), hetgeen 94 000 meer is dan in 1985/86. Vooral van Rietganzen (beide ondersoorten), Kleine Rietganzen, Brandganzen en Canadese Ganzen werden grote aantallen geteld. De Kolgans vertoonde bij de januari-telling een sterke achteruitgang ten opzichte van het voorafgaande seizoen, maar in februari bleek het aantal toch ongeveer op hetzelfde niveau te liggen als het maximum in 1985/86. Wellicht zijn door de extreme koude bij de januari-telling veel vogels over het hoofd gezien.

De officiële teldata in 1986/87 waren 1-2.11 (Grauwe Gans, Kleine Rietgans), 20-21.12 (Kleine Rietgans, Brandgans), 17-18.1 (alle soorten), 7-8.2 (alle soorten) en 2-3.5 (Rotgans); in België werd op 15.11, 13.12, 17.1, 14.2 en 14.3 geteld. Vooral rond de teldata in januari waren de temperaturen zeer laag en woei er een stormachtige oostenwind. Dit maakte het tellen niet gemakkelijk. De Ganzenwerkgroep is alle waarnemers dan ook zeer erkentelijk voor het feit dat zij in deze winter de strenge koude trotseerden om de gegevens te verzamelen.

Voor België zijn nu, in tegenstelling tot de vorige

Figuur 1. Indeling Nederland en België in teldistricten (in België komen buiten het aangegeven gebied geen ganzen voor). Map of the Netherlands and Belgium with count districts (in Belgium no geese occur outside the indicated area).

verslagen, niet alleen de gegevens van de Oostkustpolders (het gebied tussen Oostende, Brugge en Het Zwin), maar ook die van de andere belangrijke overwinteringsgebieden opgenomen, zoals de IJzervallei, de polders van NO-Vlaanderen en de omgeving van Antwerpen. Ook uit de Kempen kwa-

Tabel 1. Seizoenmaxima en percentage eerstejaars in 1986/87 in Nederland en België. Peak numbers and juvenile percentages during 1986/87 in the Netherlands and Belgium.

Soort Species	Maximum		‰ ¹
	Nederland	België	
Taigarietgans <i>Anser fabalis fabalis</i>	33000 ² (feb)	30 (jan)	17/33
Toendrarietgans <i>A. f. rossicus</i>	204000 ² (feb)	6500 (jan)	13/17
Kleine Rietgans <i>A. brachyrhynchus</i>	20000 (nov)	12000 (dec)	11/27
Kolgans <i>A. albifrons</i>	423000 (feb)	32000 (jan)	12/17
Grauwe Gans <i>A. anser</i>	49000 (nov)	2500 (feb)	— ³
Brandgans <i>Branta leucopsis</i>	90000 (jan)	30 (jan)	5/4
Rotgans <i>B. bernicla bernicla</i>	62000 (mei)	20 (jan)	0/—
Witbuikrotgans <i>B. b. hrota</i>	100 (mrt)	17 (jan)	11/—
Canadese Gans <i>B. canadensis</i>	1500 (feb)	0 ⁴	—

¹veldwaarnemingen/vangsten RIN-ganzenvangsters field observations/catches geese fowlers, ²aantal deels geschat numbers partly estimated, ³geen gegevens no data, ⁴exclusief lokaal verwilderde vogels excluding feral stock.

men enkele interessante meldingen. Door de reeks van strenge winters sedert 1978/79 en het totale jachtverbod op ganzen in Vlaanderen is het belang van een aantal gebieden beduidend toegenomen (Kuyken & Meire 1987, Meire *et al.* 1988).

Weersomstandigheden

De winter van 1986/87 was, evenals de twee hieraan voorafgaande winters, vrij streng. De maand december bleef echter nog zacht. Op een satellietfoto van 20.12 is te zien dat er in grote delen van Europa sneeuw lag. Dit was ook het geval in Polen en de DDR, waar de meeste Kol- en Rietganzen vandaan komen. Wij hadden in Nederland ook enige sneeuwval en lichte vorst, maar aan het einde van het jaar was het kwik alweer boven het vriespunt gestegen en viel er veel regen. Na wat lichte vorst viel bij ons op 9.1 de koude goed in. Al spoedig kwamen zeer lage temperaturen voor (tot -20 °C). Omdat er maar weinig sneeuw viel en de wind af en toe krachtig was, ontstonden plaatselijk stofstormen. De vorstperiode duurde tot en met 20.1. Na wat zachter weer was er een tweede vorstperiode van 26.1 tot 3.2. De vorst was minder streng dan in de eerste periode, al kwamen temperaturen onder -10 °C wel voor. De dooi begon met wat ijzel en mist. De weilanden begonnen op veel plaatsen al aardig geel te verkleuren. Onder het ijs op de uiterwaarden was het gras opvallend groen gebleven. Een derde vorstperiode liep van 16 tot 26.2. Het was een periode met lichte tot hoogstens matige vorst in de nacht. Op het laatst steeg het kwik overdag iets boven het vriespunt. De dooi viel in op 26.2. Op 2.3 trad in Groningen en Drenthe ongekend zware ijzel op. Op 3.3 viel de vorst opnieuw in; deze vierde vorstperiode duurde tot 15.3. 's Nachts voor het licht tot matig, overdag was er meestal lichte dooi. Na de vorstperiode viel er nog sneeuw op 20.3. Door de droogte waren de meeste graslanden aan het einde van de winter sterk bruinegel verkleurd.

Rietgans (tabel 2, 3)

Taigarietgans In de herfst van 1986 arriveerden de eerste Taigarietganzen iets later dan gebruikelijk op de Nederlandse pleisterplaatsen. In Noord-Brabant werden op 6 en 14.11 te zamen 65 vogels waargenomen, op 21.11 waren er 20 aanwezig in het Land van Maas en Waal. Het zachte weer in december was waarschijnlijk de oorzaak van het uitblijven van de normale aantalsstijging in die maand. Rond midden december werden er in Ne-

derland nog maar 90 geteld. Op 31.12 waren er echter 310 aanwezig in de Groote Peel. Daarna volgde een gestage groei van de aantallen, vooral in Drenthe en Overijssel, waar rond het midden van januari ruim 6400 vogels werden geteld.

Een explosieve influx vond plaats in de tweede helft van januari, met enorme concentraties van *fabalis* in de IJsselvallei tussen Deventer en Kampen. Voor dat gebied leverde een telling op 31.1 9000 Taigarietganzen op (A. Hottinga). Op diezelfde datum waren er bovendien 1400 in de Engbertsdijkerven (H. Hazelhorst). Het aanhoudende strenge winterweer deed daarna steeds meer Taigarietganzen naar de Lage Landen komen, getuige de uitkomsten van de telling rond het weekend van 7-8.2, die 25 000 vogels opleverde. Omrekening van telgegevens uit het noorden en oosten van Nederland waarbij alleen "Rietgans" werd opgegeven, maakt aannemelijk dat er in werkelijkheid zo'n 33 000 Taigarietganzen aanwezig waren. Hierbij werd uitgegaan van de gemiddelde percentages van Taigarietganzen in gemengde groepen in Noord- en Oost-Nederland. Zeer veel ganzen verbleven in die tijd in Drenthe, vooral in het dal van de Hunze en rond de Dwingeloosche Heide. Voor deze provincie beliep het aantal Taigarietganzen 10 000. In het IJsseldal waren de concentraties in omvang afgenomen tot 4000 vogels, maar op verschillende andere plaatsen in Overijssel en Gelderland hielden zich toen groepen van vele honderden tot meer dan 1000 vogels op. In het zuiden des lands bleven de aantallen ook in februari aan de lage kant en werden buiten de vaste pleisterplaatsen nauwelijks ganzen aangetroffen. In de Groote Peel bedroeg het maximum slechts 750 vogels (Bossenbroek 1987). Hoewel de winterse omstandigheden voortduurden tot aan het einde van de tweede week van maart, weerhield de lichte tot matige vorst 's nachts het merendeel van de Taigarietganzen er niet van om in de voor hen normale tijd aan de terugtocht te beginnen. In de eerste dagen van maart waren plaatselijk nog flinke groepen aanwezig langs de Grote Rivieren, maar omstreeks het midden van de maand werden er in Nederland nog maar 160 geteld.

In België werden deze winter kleine groepjes Taigarietganzen gezien, bijvoorbeeld zes in de IJzer-

Tabel 2 Aantallen Taigarietganzen in Nederland en België in 1986/87. *Numbers of Taiga Bean Geese in the Netherlands and Belgium during 1986/87.*

Regio <i>Region</i> ¹	okt	nov	dec	jan ²	feb ²	mrt
Noord-Nederland	0	0	0	4290	13150	20
Midden-Nederland	0	20	30	4840	17720	40
Zuid-Nederland	0	65	60	2280	1660	100
België	— ³	0	0	30	0	0
Totaal <i>Total</i> ⁴	0	85	90	11000	33000	160

¹zie figuur 1 *see figure 1*, ²aantal deels geschat *numbers partly estimated*, ³niet geteld *no data*, ⁴afgerond *rounded*.

Tabel 3. Aantallen Toendrarietganzen in Nederland en België in 1986/87. *Numbers of Tundra Bean Geese in the Netherlands and Belgium during 1986/87.*

Regio <i>Region</i> ¹	nov	dec	jan ²	feb ²	mrt
Noord-Nederland	520	680	38150	37870	2100
Midden-Nederland	140	13170	80560	137420	32820
Zuid-Nederland	500	5180	41500	28540	500
België	50	70	6500	500	0
Totaal <i>Total</i> ³	1200	19000	167000	204000	35000

¹zie figuur 1 *see figure 1*, ²aantal deels geschat *numbers partly estimated*, ³afgerond *rounded*.

vallei op 19.1 en een tiental bij de Kalmthoutse Heide tijdens de koude periode in januari (P. R. G. Huyskens). Ook bij Postel in de Turnhoutse Kempen verbleef deze winter weer een kleine groep Taigarietganzen op een pleisterplaats waarvan het bestaan pas enkele jaren geleden is ontdekt (Huyskens 1986).

Toendrarietgans In november werden in alle regio's van Nederland de eerste groepen *rossicus* gezien. Het grootste aantal (520) werd op 2 november gemeld uit Groningen, terwijl er op 20.11 450 aanwezig waren in de Brabantse Biesbosch. Doordat december werd gekenmerkt door zacht weer, niet alleen bij ons, maar ook in het Oostzeegebied, bleven de grote aantallen Toendrarietganzen uit. De telling rond 20-21.12 leverde voor geheel Nederland een totaal van 19 000 op, waarbij de grootste groepen zich ophielden in de IJsselmeerpolders (6800) en langs de Grote Rivieren (6700). Een stormachtige ontwikkeling voltrok zich onder invloed van de felle koudegolf die Europa in januari overspoelde. Dit resulteerde in Nederland in 160 000 Toendrarietganzen rond het weekend van 17-18.1. Er waren toen belangrijke concentraties langs de Grote Rivieren in Gelderland (>41 000), in Groningen (>25 000) en in het Deltagebied (>27 000), terwijl er ook in Noord-Holland opmerkelijk veel (>8000) werden gezien. Door de voortdurende felle koude spitste de situatie zich in de loop van januari verder toe. Dit resulteerde tijdens de telling rond 7-8.2 in een nieuw Nederlands record-aantal van maar liefst 204 000 Toendrarietganzen. Ten oosten van Nederland waren in die tijd waarschijnlijk geen belangrijke aantallen van deze subspecies aanwezig. Enorme aantallen werden in februari aangetroffen in het stroomgebied van onze Grote Rivieren, waar geruime tijd meer dan 100 000 Toendrarietganzen verbleven. In Noord-Nederland week het aantal echter nauwelijks af van het januari-cijfer, terwijl er in het zuiden des lands zelfs minder werden gezien. De ganzen verlieten in januari-februari de uitgestrekte, kale akkerbouwgebieden. Zo werden er in februari bijvoorbeeld slechts 2200 geteld in de IJsselmeerpolders, waar in januari er nog ruim 20 000 foerageerden. Ook in Noord-Holland was het aantal flink gedaald. Werden er daar in januari meer dan 8000 gezien, in februari bedroeg hun aantal nog maar 4300. Daarentegen pleisterden er in februari 12 000 van deze vogels in Utrecht, waar in januari slechts 2500 vogels werden geteld. Korte tijd na de februari-telling traden er flinke verschuivingen op, waarbij de aantallen in het noorden sterk toenamen. Op 15.2 waren er 34 000 in het oosten van Groningen, vooral bij de Dollard en in de Veenkoloniën. Uit het feit dat het aantal daar op 22.2 alweer was gedaald tot 12 000 en op 28.2 tot minder dan 3000, blijkt dat het om doortrekkende

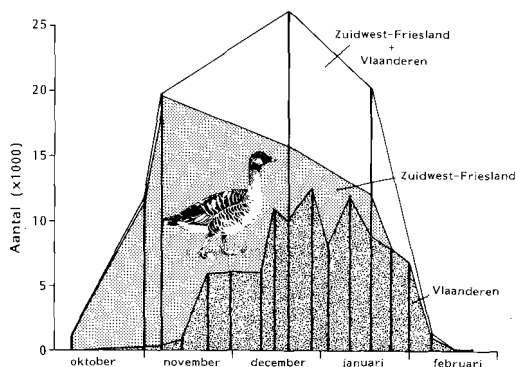
vogels ging. In de Veenkoloniën werden toen bovendien meerdere gemerkte vogels waargenomen die eerder in deze winter in Midden- of Zuid-Nederland waren signaleerd. Ook in andere gebieden in Nederland werd in de loop van februari een sterke vermindering van het aantal Toendrarietganzen vastgesteld. Ondanks de zeer lang voortdurende vorstperiode waren rond midden maart op de meeste plaatsen dan ook nog maar kleine aantallen aanwezig. Alleen langs de Grote Rivieren verbleven toen nog 33 000 ganzen, waarvan 25 000 op de pleisterplaats Amerongen-Maurik. Na 20.3 werden er nog slechts op drie plaatsen groepen van enkele honderden *rossicus* gezien.

In België werden belangrijke aantallen van de Toendrarietgans vooral gemeld uit NO-Vlaanderen en uit de omgeving van Antwerpen. De eerste, nog kleine, groepen verschenen daar rond Kerstmis. Na de koude-inval nam het aantal snel toe, bijvoorbeeld 2250 op 14.1 en 3780 op 16.1. Het grootste aantal was in België op 17-19.1 aanwezig met groepen van in totaal 4460 in de polders van NO-Vlaanderen, 1400 in de omgeving van Antwerpen, 250 in de IJzervallei en 120 bij Damme. Nadien daalde het aantal snel en overschreed geen enkele keer meer de 2500. De laatste meldingen kwamen op 21 en 28.2 uit NO-Vlaanderen en op 4.3 uit de IJzervallei (vijf stuks). In de Turnhoutse Kempen werden in deze winter enkele malen kleine groepen gezien bij Poppel en Postel.

Leeftijdsbepalingen Het grote aantal Rietganzen dat in de winter 1986/87 in Nederland werd geteld, kan niet worden toegeschreven aan een hoog reproductiesucces in 1986. Tellingen in Zuid-Zweden (29.11-7.12) en Nederland (februari) gaven voor de Taigarietgans een jongenpercentage van 17 ($n = 3009$), terwijl voor de Toendrarietgans in Nederland gedurende de periode 28.12-1.3 een percentage van 13 werd vastgesteld ($n = 2969$). Onder 245 door ganzenvangers bemachtigde Taigarietganzen bedroeg het percentage jonge vogels 33, terwijl dit bij 385 Toendrarietganzen 17 was (J. J. Smit).

Kleine Rietgans (figuur 2)

Verspreiding en aantallen Ook dit seizoen veranderde er weinig in het bekende beeld van aankomst en verspreiding in ZW-Friesland. Al op 6.10 pleisterden er in het poldergebied van de droogmakerijen tussen Makkum-Tjerkwerd en Workum 1200 Kleine Rietganzen. Op 31.10 was het aantal gestegen tot 11 600. Het grootste aantal van dit seizoen (19 600) werd bereikt op 6.11. Nadien zijn er waarschijnlijk geen grote groepen Kleine Rietganzen uit Friesland vertrokken, want op 21.12 waren er nog bijna 16 000 aanwezig. Aangezien er op 20.12 8900 werden geteld in België, kan worden berekend dat er tijdens het telweekend in december 25 000

Figuur 2. Aantalsverloop van de Kleine Rietgans in ZW-Friesland en Vlaanderen in 1986/87. Numbers of Pink-footed Geese in SW-Friesland and Flanders during 1986/87.

Kleine Rietganzen in de Lage Landen verbleven. Op 27.12 werd in België het seizoenmaximum van 12 400 vogels bereikt. In januari had de situatie zich slechts licht gewijzigd. Op 18.1 leverde de telling in ZW-Friesland 11 230 vogels op, terwijl er op 17.1 9900 werden gezien op de Belgische pleisterplaatsen. Het totale januari-cijfer komt uit op 21 000, enkele duizenden minder dan in december. De strenge koude die op dat tijdstip heerste, maakt wegtrek van Kleine Rietganzen naar Denemarken hoogst onwaarschijnlijk; mogelijk waren de ontbrekende ganzen naar Engeland doorgetrokken. Helaas ontbreken uit februari en maart complete tellingen uit Friesland. Uit de schaarse gegevens valt echter af te lezen dat er in de tweede helft van de winter slechts weinig Kleine Rietganzen in ZW-Friesland verbleven. In België waren op 7-8.2 slechts 1000 vogels aanwezig. Op 4.3 werd nog een groepje van zes opgemerkt in de IJzervallei.

Elders in Nederland pleisterden ook in dit seizoen geen grote aantallen. De meeste waarnemingen kwamen uit Zuid-Holland en Zeeland. Van de volgende plaatsen werden 100 of meer ganzen gemeld: Voorne-Putten oost (21.12 120), Midden-Delfland (18.1 300, 11.2 110), Amerongen-Maurik (6.2 100, 12.3 250) en Elburg-Hoophuizen (7.2 100). Gedurende het seizoen 1985/86 was er sprake van het overwinteren van enkele honderden ganzen in Noord-Holland. Nu waren de vogels er afwezig. Wanneer wij de gegevens uit Midden-Delfland uit 1985/86 vergelijken met die van deze winter, blijkt dat de Kleine Rietganzen zich in beide seizoenen niet steeds in dezelfde voedselgebieden ophielden. In 1985/86 verbleven zij geregeld in de Aalkeet Buitenpolder en de Vlietlanden bij Vlaardingen. In 1986/87 bezochten zij deze gebieden sporadisch en werden meer in andere polders aangetroffen. Het voorkomen van Kleine Rietganzen in Midden-Delfland lijkt in verband te staan met het regelmatig verschijnen van de soort op Voorne-Putten.

Beide gebieden liggen dichtbij elkaar en worden slechts gescheiden door de industriezone van Rijnmond.

De tellingen van de laatste jaren geven een lichte stijging van de maximaal aantallen in ZW-Friesland te zien. Dit hoeft echter geen verband te houden met een groei van de populatie, die 25 000-28 000 vogels omvat.

Leeftijdsoepalingen In de periode 24.10-18.11 werd onder 700 Kleine Rietganzen in ZW-Friesland een jongenpercentage van 11 geteld. Onder 62 door ganzenvangers bemachtigde vogels werd een percentage eerstejaars van 27 vastgesteld (J. J. Smit).

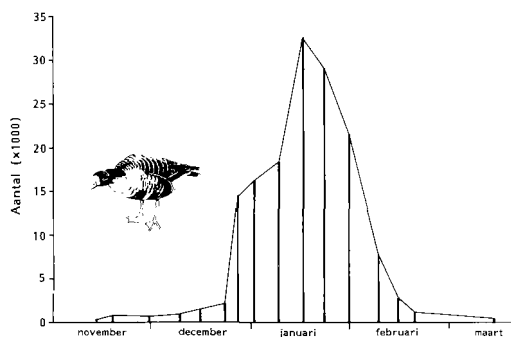
Kolganzen (tabel 4, 5, figuur 3)

Verspreiding en aantallen De Kolganzen kwamen vanaf de tweede helft van november aan. Op 7 december werden op twee pleisterplaatsen in Friesland al veel Kolganzen gezien. De december-telling, die voor de Kolganzen niet verplicht was, leverde voor Nederland het hoge totaal van 272 000 op. Dat is ongeveer evenveel als tijdens de december-telling van 1985. De grootste aantallen in december 1986 waren: Friesland: 130 000, Groningen: 21 000, Noordoostpolder: 25 000, Flevo-polders: ruim 40 000, Brabantse Biesbosch: ruim 15 000. Op 20.12 viel er in grote delen van Europa, waaronder de DDR en Polen, sneeuw. Hierop volgde onmiddellijk massale trek van Kolganzen. Op 22.12 werden grote aantallen gezien die uit het noordoosten de Noordoostpolder binnenvlogen en daar ook ten dele gingen pleisteren. Ook in België was deze aankomstgolf merkbaar. Het totaal voor de Lage Landen tijdens de midwintertelling (17-18.1) was 330 000. Belangrijke concentraties waren toen aanwezig in Friesland (85 000), Noordoostpolder (43 000), Niederrhein-gebied (27 500), Zeeland (bijna 57 000) en België (32 000). Tijdens de tweede vorstperiode (26.1-3.2) werd geen verdere toename van Kolganzen gemeld. Wij mogen aannemen dat vrijwel alle ganzen West-Europa al lang tevoren hadden bereikt. Zeer verrassend was dan ook de uitkomst van de vroeg geplande februari-telling (7-8.2). Het totaal voor de Lage Landen was

Tabel 4. Aantallen Kolganzen in Nederland en België in 1986/87. Numbers of White-fronted Geese in the Netherlands and Belgium during 1986/87.

Regio Region ¹	20-21 dec	17-18 jan	7-8 feb	14-15 mrt
Noord-Nederland	151710	87290	138150	21110
Midden-Nederland	98960	110040	228200	117150
Zuid-Nederland	21740	99920	56550	27860
België	2200 ²	32400	9100 ²	1800
Totaal Total ³	275000	330000	432000	168000

¹zie figuur 1 see figure 1, ²afwijkende teldatum other date, ³afgerond rounded.

Figuur 3. Aantalsverloop van de Kolgans in Nederland in 1986/87. *Numbers of White-fronted Geese in the Netherlands during 1986/87.*

432 000, dus aanzienlijk hoger dan drie weken daarvoor. De volgende gegevens illustreren de verspreiding over Nederland: Friesland 126 500, IJsseldelta 50 000-65 000, Niederrhein-gebied 60 000, IJssel (Arnhem-Zwolle) 28 000, Alblasserwaard 19 500, Yerseke en Kapelse Moer 10 000. Wellicht is ten gevolge van de strenge koude in januari de telling niet compleet geweest en zijn toen veel Kolganzen over het hoofd gezien. De derde en vierde vorstperiode veroorzaakten voor veel ganzen een ongunstige voedselsituatie, doordat het gras in talloze gebieden verdroogde. De telling van 14-15.3, die voor de Kolgans niet verplicht was, gaf voor Nederland en België een totaal van 168 000. Enige belangrijke concentraties waren: Dollard 18 000, IJssel (Lathum-Kampereiland) 35 500, Rijn/Lek (Amerongen-Culemborg) 9000, Waal (Ochten-Zaltbommel) 18 000, Sliedrechtse en Dordtse Biesbosch 11 500.

In België verschenen de eerste kleine groepjes Kolganzen eind november-begin december. Pas eind december was er sprake van een echte aantalsvermeerdering (27.12 15 450). Tot 10.1 veranderden de aantallen Kolganzen in België maar weinig, doch de koude inval wijzigde de situatie. Op 17.1 was het aantal gestegen tot 32 400 met als belangrijkste concentraties 16 800 in de Oostkustpolders en 10 500 in NO-Vlaanderen. Hiermee was voor België het seizoenmaximum bereikt en na 24.1 nam

het aantal weer snel af. Ten tijde van de februari-telling (7-8.2) verbleven in België nog 9100 Kolganzen. De tweede vorstperiode bracht geen nieuwe toename, evenmin als de derde en vierde koudegolf van deze winter. Half maart waren, met uitzondering van een groep van 640 nabij Het Zwin en 1100 in de omgeving van Antwerpen, alle pleisterplaatsen verlaten. Kort daarna waren alle ganzen verdwenen.

Bijzonderheden Het aantalsverloop was in 1986/87 opmerkelijk. Het jongenpercentage was vrij laag. Wat de verspreiding over Nederland betreft, valt het toenemende belang van de pleisterplaatsen langs de Grote Rivieren op. Aan het einde van de winter was het gras op veel uiterwaarden groen, terwijl binnendijkse weilanden geel waren verkleurd. Ganzen gaven vaak de voorkeur aan de buitendijkse landerijen.

Uit het buitenland beschikken wij slechts over een telling in Engeland: 7150 in januari (Salmon 1987).

Leeftijdsbepalingen Het broedseizoen 1986 had voor de Kolgans een vrij laag resultaat. Onder 17 071 in het veld gecontroleerde vogels bedroeg het jongenpercentage 10.1-16.0, gemiddeld 12.2 (tabel 5). Onder 595 door ganzenvangers bemachtigde ganzen was het percentage eerstejaars vogels 17 (J. J. Smit).

Grauwe Gans (tabel 6)

Verspreiding en aantallen In tegenstelling tot het vorige seizoen, toen de nieuwe teldatum van eind oktober-begin november tot grotere aantallen leidde, blijkt in de herfst van 1986 de wegtrek van de Grauwe Gans vroeger te zijn verlopen. Dit kan worden geïllustreerd aan de aantallen in Flevoland. Op 15.10 werden daar 49 000 Grauwe Ganzen geteld, op 29.10 33 550 en op 3.11 slechts 21 500. Het is niet duidelijk of dit door het weer of door de voedselomstandigheden (of beide) werd veroorzaakt. Er zijn geen aanwijzingen in de tellin-

Tabel 5. Percentages jonge Kolganzen in 1986/87. *Percentages of juvenile White-fronted Geese in 1986/87.*

Gebied Area	Periode Period	% juveniel (n) % juveniles (n)
Friesland	8.1 -30.1	13.5 (2150)
IJsseldelta ¹	19.12-11.3	11.8 (6350)
IJssel	10.2 -13.3	12.3 (1100)
Waal, Rijn, Maas	14.12-25.2	10.1 (4778)
België	20.12-31.1	16.0 (2693)

¹en IJsselmeerpolders

Tabel 6. Aantallen Grauwe Ganzen in Nederland en België in 1986/87 vergeleken met de gecorrigeerde aantallen voor 1985/86. *Numbers of Greylag Geese in the Netherlands and Belgium during 1986/87 (updated totals for 1985/86 added).*

Regio Region ¹	1-2 nov	20-21 dec	17-18 jan	7-8 feb
Noord-Nederland	11230	2510	610	2240
Midden-Nederland	34550	2590	850	1350
Zuid-Nederland	3280	9820	14420	14170
België	560 ²	500 ³	500	2500 ⁴
Totaal 1986/87 ⁵	49000	15000	16000	18000
Totaal 1985/86 ⁵	62000	18000	25000	8000

¹zie figuur 1 *see figure 1*, ²15 november (niet in totaal *not in total*), ³13 december, ⁴14-15 februari Groot Buitenschoor (niet in totaal *not in total*), ⁵afgerond *rounded*.

Grauwe Ganzen, maart 1987, Biesbosch (Hans Gebuis). *Greylag Geese Anser anser.*

gen of in de literatuur te vinden dat het populatieniveau drastisch is gewijzigd.

In Noord-Nederland concentreerden zich in de nazomer en herfst weer veel Grauwe Ganzen in het Lauwersmeergebied en in mindere mate in de Dollard. In ZW-Nederland overwinterden ook in dit seizoen veel Grauwe Ganzen in het Verdrongen Land van Saeftinghe. Ondanks de strenge koude waren daar tijdens de januari- en februari-telling 14 000 vogels aanwezig. In Vlaanderen verbleven op 14-15.2 2500 Grauwe Ganzen op het Groot Buitenschoor in de Schelde, in de onmiddellijke nabijheid van Saeftinghe. In de maanden november, december en januari werden in Vlaanderen 500-600 vogels geteld. Traditioneel zijn er enkele honderden Grauwe Ganzen in Het Zwin en in de polders in de grensstreek met Zeeuws-Vlaanderen aanwezig. Dit zijn deels halfwilde ganzen die, als resultaat van een herintroductieproject in de jaren vijftig, meer en meer als broedvogel in de streek uitzwermen en in het winterhalfjaar gezelschap krijgen van pleisterende wilde soortgenoten. Opmerkelijk was deze winter de vrij late terugtrek, die pas begin maart op gang kwam. Gewoonlijk is dit in de eerste helft van februari het geval. Bij de Kalmthoutse Heide verbleef in februari-maart geruime tijd een groep van enkele honderden Grauwe Ganzen.

Omdat er van de winter 1985/86 nogal wat tel-

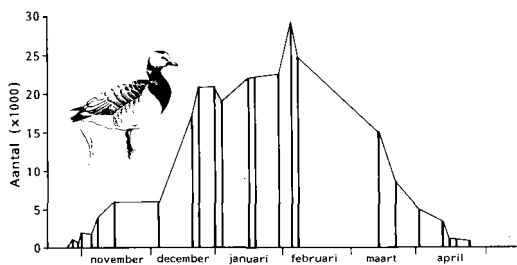
lingen te laat werden ingeleverd, zijn de gecorrigeerde totaal-aantallen van die winter tevens in tabel 6 opgenomen (voor januari betekent dit een verdubbeling vergeleken met de vorige schatting).

Bijzonderheden Vanaf 1984 tot en met 1986 zijn in Noorwegen, Zweden en Finland 568 Grauwe Ganzen van halsbanden met inscripties voorzien. Daarvan zijn er honderden in het buitenland, waaronder Nederland, waargenomen (Nordic Greylag Goose Working Group 1988).

Brandgans (tabel 7, figuur 4)

Verspreiding en aantallen Op grond van het matige broedsucces van 1986 kon geen groei van de populatie worden verwacht. Toch waren de aantallen in Nederland (januari 90 000, in februari 87 000) groter dan ooit. In de voorafgaande, eveneens strenge, winter was het maximum (85 000) iets geringer.

Tijdens de hevige koude in januari 1987 werden Schiermonnikoog en de noordkust van Groningen en Friesland door de ganzen verlaten en zullen er waarschijnlijk ook in Duitsland geen Brandganzen aanwezig zijn geweest. In die periode zal daarom vrijwel de gehele Noordrussische populatie in Nederland hebben vertoefd. Veel verder dan ZW-Friesland en de Noordoostpolder kwamen de

Figuur 4. Aantalsverloop van de Brandgans in het Deltagebied in 1986/87. *Numbers of Barnacle Geese in SW. Netherlands during 1986/87.*

Tabel 7. Aantallen Brandganzen in Nederland en België in 1986/87. *Numbers of Barnacle Geese in the Netherlands and Belgium during 1986/87.*

Gebied Area	20-21 dec	17-18 jan	7 feb	28 mrt
Groningse kwelders	4070	20	16910	2330
Friese kust,				
Lauwersmeer	8000	0	8590	21840
Schiermonnikoog	— ¹	0	2170	2000+
Overig Friesland	13960	47020	28270	0
IJsselmeerpolders	12800	20760	980	60
Deltagebied	21020	22530	29790	6000
België	10 ²	30	0 ²	0 ²
Totaal Total ³	60000+	90000	87000	32000+

¹niet geteld *no data*, ²afwijkende teldata *other dates*, ³afgerond *rounded*.

meeste ganzen niet. In deze gebieden werden grote concentraties vastgesteld, terwijl in het Deltagebied de aantallen in januari en februari niet beduidend groter waren dan in december. In België bleef deze soort nagenoeg afwezig, in tegenstelling tot vorige winters. Evenals in zachte winters, trokken de ganzen al begin februari, dus kort na de tweede vorstperiode, naar het noordoosten weg. Zo waren de aantallen in de IJsselmeerpolders op 7 februari al sterk afgenomen en werden in die maand op Schiermonnikoog en langs de Friese en Groningse kust veel Brandganzen vastgesteld.

Leeftijdsbepalingen Bij veldwaarnemingen werd onder 2654 Brandganzen een percentage eerstejaars van 5 vastgesteld. Onder 168 door ganzenvangers bemachtigde vogels bedroeg het percentage 4 (J. J. Smit).

Rotganzen (tabel 8, 9)

Verspreiding en aantallen Ondanks de goede conditie waarin de Rotganzen eind mei 1986 het Waddengebied verlieten, keerden deze in de herfst zonder jongen uit hun Siberische broedgebieden terug. Er wordt de laatste tijd uitvoerig discussie gevoerd over de factoren die het broedresultaat van Rotganzen bepalen (onder meer Ebginge 1987). De

in het Waddengebied in het voorjaar opgebouwde conditie, de overheersende windrichting tijdens de trek naar het broedgebied en de sterk wisselende predatiedruk door poolvossen gedurende de broedtijd lijken de belangrijkste factoren te zijn, maar ook de sneeuwbedekking in het broedgebied zou nog een rol kunnen spelen.

De Rotganzen keerden in 1986 iets eerder terug dan in goede broedjaren. Op 27.9 waren er al 8000 op de zeegrasvelden bij Foulness, Engeland, aanwezig (A.K.M. St.Joseph).

In het Nederlandse Waddengebied zijn in 1986/87 twee volledige tellingen (januari, mei) verricht. De uiterst strenge koude in januari verdreef de meeste Rotganzen uit het Waddengebied. De 4600 die uiteindelijk standhielden, verbleven hoofdzakelijk in de Kop van Noord-Holland. In geheel West-Europa werden in januari 164 000 Rotganzen geteld. De mei-telling gaf het normale verspreidingspatroon over het Waddengebied weer. Met een totaal van 53 000 vogels pleisterde toen 32% van de wereldpopulatie van de (Zwartbuik)rotgans in ons Waddengebied.

Ook in ZW-Nederland arriveerden de eerste Rotganzen vroeg. Half september waren er reeds honderden aanwezig. De aantallen namen daarna snel toe. Omstreeks 22.9 waren er reeds 7100, hetgeen voor eind september erg veel is. Ook later in het najaar waren veel Rotganzen aanwezig. Het maximum (18 000) werd half november waargenomen. De aantallen in de wintermaanden lagen in de orde van grootte van 14 000 vogels. Het strenge winterweer heeft de aantallen niet duidelijk beïnvloed. Evenals in de voorafgaande winter had het weer wel invloed op het gedrag en de terreinkeuze van de vogels. Er werd veel op graszaad gefoeraargeerd en op sommige plaatsen begaven de vogels zich ver landinwaarts. Eind maart namen de aantallen af. In april-mei waren waarschijnlijk 9200 Rotganzen aanwezig. Uit de april- en mei-tellingen blijkt duidelijk dat de voorjaarspopulatie thans tot in de laatste decade van mei in ZW-Nederland blijft. Deze vogels concentreren zich dan in een

Tabel 8. Aantallen Rotganzen in het Nederlandse Waddengebied in januari en mei 1987. *Numbers of Brent Geese in the Dutch Wadden Sea area in January and May 1987.*

Gebied Area	15-19 jan	1-4 mei
Texel	1025	6520
Kop van Noord-Holland	3260	305
Vlieland	40	750
Griend	— ¹	180
Terschelling	275	10010
Ameland	11	6575
Friese kust	0	21460
Schiermonnikoog	0	1495
Rottumerplaat/Rottumeroog	0	1050
Groningse kust	0	4175
Totaal Total ²	4600	53000

¹niet geteld *no data*, ²afgerond *rounded*.

Table 9. Aantallen Rotganzen in ZW-Nederland in 1986/87. *Numbers of Brent Geese in SW. Netherlands during 1986/87.*

Gebied <i>Area</i>	20-25 sept	13-18 okt	13-17 nov	15-18 dec	13-18 jan	11-16 feb	8-13 mrt	20-25 apr	16-20 mei
Grevelingen en Goeree	2800	2500	3300	1350	290	940	1650	1900	1700
Plaat van Oude Tonge	150	850	1900	950	190	80	30	150	170
Krammer-Volkerak e.o.	— ¹	730	730	360	820	1100	820	104	380
St. Philipsland e.o.	400	2350	2750	1750	1700	2200	2500	1020	960
Schouwen	—	480	1000	2550	2800	1800	1850	1100	1100
Tholen	2550	1050	1650	1150	1850	2850	1850	60	650
Veerse Meer/Zandkreek e.o.	350	1900	1250	2250	2000	1700	2200	2200	2500
Wemeldinge-Oesterdam	530	4250	5250	3000	3200	2650	1650	2070	1350
Markiezaat e.o.	—	40	160	610	550	350	870	550	780
Overige gebieden	300	220	—	—	350	370	60	—	—
Totaal <i>Total</i> ²	7100	14000	18000	14000	14000	14000	13000	9200	9600

¹niet geteld *no data*, ²afgerond *rounded*.

beperkt aantal gebieden (onder meer Schouwen, Veerse Meer, Grevelingen). Op Schouwen-Duiveland waren tot 21 mei nog ruim 1000 vogels aanwezig. Dit aantal begon daarna langzaam te dalen. Op 27 en 28 mei waren er nog 650, op 29 mei nog 160 (C. Berrevoets). In België bleef deze soort vrijwel afwezig, op enkelingen of kleine groepjes (5-15 vogels) na.

Witbuikrotgans

Verspreiding en aantallen (naar Berrevoets 1988) Evenals in voorafgaande strenge winters hebben in 1986/87 enkele tientallen Witbuikrotganzen in ZW-Nederland overwinterd. De eerste vogels arriveerden eind december. Daarna namen de aantallen toe tot enkele tientallen. Het maximum (96) werd waargenomen op 11 maart. De grootste groepen verbleven op Schouwen en Goeree, waar op grasland werd gefoerageerd. Van eind januari tot begin maart verbleven 21-81 ganzen tussen Ouddorp en Goedereede. Op Schouwen vertoefde in januari een groep van maximaal 39 vogels bij Oosterland. Ook elders op Schouwen werden diverse Witbuikrotganzen gezien. De aantallen op Zuid-Beveland, Walcheren en Zeeuws-Vlaanderen liepen niet verder op dan 10-20. In de laatste twee gebieden werd hoofdzakelijk langs de kust op algen gefoerageerd. Elf procent van de in ZW-Nederland overwinterende Witbuikrotganzen waren juveniele vogels. De waarnemingen van deze ondersoort in Vlaanderen bleven beperkt tot de maand januari. Nabij Het Zwin werden op 18.1 17 Witbuikrotganzen gezien. In het Waddengebied werden in het seizoen 1986/87 slechts enkele malen zeer kleine groepjes of enkelingen van deze ondersoort waargenomen.

Canadese Gans (tabel 10)

In november en december waren in Nederland slechts op enkele plaatsen, vooral langs de Grote Rivieren, Canadese Ganzen aanwezig. Het betrof

toen waarschijnlijk vooral vogels van los-vliegende halftamme groepjes, die op verschillende plaatsen in ons land broeden. De koude in januari bracht een ingrijpende verandering in deze situatie teweeg. In veel gebieden verschenen groepen van tientallen vogels en op twee plaatsen (Dollard 160, IJssel tussen Zutphen en Deventer 170) steeg hun aantal tot boven de 100. Het januari-aantal van 750 lag dan ook al direct veel hoger dan de top van de voorafgaande winter (183) en overschreed eveneens het record van de winter 1978/79, toen er 600-700 Canadese Ganzen in Nederland verbleven (Dirksen 1980). Door de voortdurende strenge koude kwamen ook nadien nog veel Canadese Ganzen uit het Oostzeegebied naar West-Europa. De telling rond het weekend van 7-8.2 gaf een totaal van 1500, maar aangenomen mag worden dat er in werkelijkheid nog wel enkele honderden ganzen meer aanwezig waren. Zij hielden zich namelijk niet uitsluitend in ganzengebieden op en kunnen bij de tellingen dan ook gemakkelijk zijn gemist. Zeer grote groepen werden op meerdere plaatsen in Nederland signaleerd, zoals 320 bij de Dollard, 150 tussen Zutphen en Deventer en 120 bij Wapenveld. Het grootste aantal (610) werd overigens op 22.2 aan de Dollard geteld. Ook tijdens de telling van midden maart waren er in Nederland nog altijd veel Canadese Ganzen aanwezig en weer viel de concentratie van deze vogels bij de Dollard (500) en langs de IJssel (200) op. Evenals in 1986 waren er ook in deze winter weer geruime tijd Canadese Ganzen aanwezig op Texel. Vanaf 7.2 tot 21.3 werd daar regelmatig een groep van 20 vogels

Table 10. Aantallen Canadese Ganzen in Nederland in 1986/87. *Numbers of Canada Geese in the Netherlands during 1986/87.*

Regio <i>Region</i> ¹	nov	dec	jan	feb	mrt
Noord-Nederland	1	0	349	540	520
Midden-Nederland	5	44	389	897	502
Zuid-Nederland	0	0	12	30	1
Totaal <i>Total</i> ²	6	40	800	1500	1000

¹zie fig. 1 *see figure 1*; ²afgerond *rounded*.

Sneeuwganzen tussen Grauwe Ganzen in Zeeland (Piet Munsterman). *Snow Goose* *Anser caerulescens* and *Greylag Geese* *Anser anser*.

waargenomen. In België verbleven op verschillende plaatsen, bijvoorbeeld bij Kalmthout, verwilderde Canadese Ganzen, in totaal zeker 100-150 vogels.

Zeldzame ganzesoorten

In de winter 1986/87 zijn in Nederland vrij veel zeldzame ganzen gezien. Van de Dwerggans *Anser erythropus* werden elf waarnemingen gedaan, die in totaal op 17 vogels betrekking hadden. Maximaal werden drie Dwerggansen tegelijk geobserveerd, en wel op 31.1 in de Ooijpolder bij Nijmegen en op 7.2 bij Elburg-Hoophuizen. Twee waarnemingen hadden betrekking op gemerkte vogels, afkomstig van een herintroductieproject in Zweden. In Vlaanderen werd in de Oostkustpolders tussen 31.12 en 25.1 verschillende malen een Dwerggans opgemerkt.

In totaal werden in deze winter tien waarnemingen van Roodhalsganzen *Branta ruficollis* gedaan, maar hiervan hadden er vijf betrekking op dezelfde vogels. Van 11.2 tot 14.3 verbleef een paartje Roodhalsganzen tussen de Kolganzen in de omgeving van Hurwenen. De vogels werden onder meer

waargenomen bij Neerijnen, Heesselt, Alphen a/d Maas en Maren-Kessel. Aan de opvallende tekening van het wijfje was vast te stellen dat het steeds om dezelfde vogels ging. In België werden drie Roodhalsganzen gezien, één in de Oostkustpolders en twee in de omgeving van Antwerpen.

De Sneeuwganzen *Anser caerulescens* werd 14 keer gemeld, doch ook hierbij was meerdere malen sprake van dezelfde vogels. Zeker is dit het geval met drie Sneeuwganzen die van 31.12 tot 16.1 regelmatig in de Noordoostpolder werden gezien, een vogel die zich van 6-14.3 bij Wapenveld ophield en een gans die op 6 en 21.3 bij Elburg werd waargenomen. In totaal waren er in 1986/87 ten minste elf Sneeuwganzen in Nederland. Hoewel bij waarnemingen van zeldzame soorten als de Sneeuwganzen de mogelijkheid van uit gevangenschap ontsnapte vogels niet is uit te sluiten, zijn er de laatste jaren met zekerheid wilde vogels van de Noord Amerikaanse broedpopulatie in ons land vastgesteld (Blankert 1980, Wolfskeel 1986). In België verbleven in de Oostkustpolders tussen 7 en 24.1 drie Sneeuwganzen, waarvan twee van de blauwe fase. In de omgeving van Antwerpen was op 17 januari één vogel aanwezig.

De Ganzenwerkgroep Nederland/België bestaat uit de volgende personen: L. M. J. van den Bergh (coördinatie tellingen, Rietgans, Canadese Gans, zeldzame ganzesoorten), B. S. Ebbinge (Rotgans, Waddengebied), A. M. M. van Haperen (Rotgans, Deltagebied), J. Philippona (Kolgans), C. M. Lok (Brandgans), J. Rooth (Grauwe Gans), A. Timmerman Azn (Kleine Rietgans), P. Meire en E. Kuyken (coördinatie tellingen België).

Summary

In this paper the results of the geese counts in the Netherlands and Belgium in 1986/87 are given (fig. 1-4, tab. 1-10). Again it was a severe winter, which brought large numbers of geese to the wintering places in both countries, despite the 1986 poor breeding season for most species.

Like the previous winter large numbers of Bean Geese were present. Taiga Bean Geese were mainly seen in the northeastern part of the Netherlands, whereas Tundra Bean Geese were found scattered all over the country and also in large numbers in Belgium. Peak numbers of Taiga Bean Geese amounted to 33 000 in February. Tundra Bean Geese also peaked in February with 204 000 (of which only 500 birds in Belgium). Very large numbers of Pink-footed Geese were seen in December (at least 25 000 for both countries together). White-fronted Geese peaked at 432 000 (both countries together) in February, after a much smaller number (330 000) was counted in January. In autumn, Greylag Geese were numerous in some haunts in the Netherlands, but many of them left the country already in the second half of October. So the peak number of Greylags (49 000), counted on 1-2 November, was smaller than the actual peak for the season. In Belgium only small numbers of Greylag Geese were seen.

In spite of the low reproduction in 1986, there were up to 90 000 Barnacles in the Netherlands during January; only 30 birds were seen in Belgium. Black-bellied Brent Geese (no juveniles) peaked at 62 000 in May. The major part of the population (53 000) was seen in the Waddensea area. Of the Light-bellied Brent Geese approximately 100 birds wintered in SW. Netherlands, only a few were seen in the Waddensea area.

As a result of the severe cold in January and February a relatively large number of Canada Geese from the Scandinavian breeding population reached the Netherlands.

In February, 1500 birds were counted, mainly in the northeastern parts of the country. Such a large number of Canada Geese has never been seen in the Netherlands before.

Literatuur

- BERREVOETS C. 1988. Witbuikrotganzen in Deltagebied in de winter van 1986/87. Dutch Birding 10: 82-85.
- BLANKERT J. J. 1980. Lesser Snow Goose from Canada in Netherlands. Dutch Birding 2: 52.
- BOSSENBROEK P. 1987. Bescherming van Taiga-Rietganzen rond de Groote Peel, een dringende noodzaak. Natuurh. Maandblad 76: 168-172.
- DIRKSEN S. 1980. Canadese Ganzen (*Branta canadensis*): een invasie in Nederland in 1978/79. Watervogels 5: 99-107.
- EBBINGE B. S. 1987. In hoeverre bepalen lemmingen het broedresultaat van Rotganzen *Branta bernicla*? Limosa 60: 147-149.
- HUYSKENS P. R. G. 1986. Het Europese Rietganzenprobleem *Anser fabalis*. Oriolus 52: 105-256.
- KUYKEN E. & MEIRE P. 1987. Overwinterende ganzen in België: lessen uit bescherming. Levende Nat. 88: 213-215.
- MEIRE P. M., KUYKEN E. & DEVOS K. 1988. Numbers and distribution of White-fronted and Pink-footed Geese in Flanders (Belgium), 1981-87 in a North West European context. Wildfowl 39: 71-81.
- NORDIC GREYLAG GOOSE WORKING GROUP 1988. Noord-europese Grauwe Ganzen *Anser anser* in Nederland. Limosa 61: 67-71.
- SALMON D. G. 1987. Wildfowl counts in the British Isles. Wildfowl 38: 153-154.
- WOLFSKEEL D. W. 1986. De Sneeuwganzen (*Anser caerulescens*) in Nederland. (Ecoverslag 8) Vogelwerkgroep Schagen, Schagen.

Ganzenwerkgroep Nederland/België,
Rijksinstituut voor Natuurbeheer,
Postbus 9201, 6800 HB Arnhem

Aanvaard voor opname 15 december 1988